

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 13/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä kesäkuuta 2008 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 92/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Maritta Hirvi ja neuvotteleva virkamies Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö

- johtaja Rauno Anttila, opetusministeriö
- lakiyksikön päällikkö Sonja Lilius, Maatalousyrittäjien eläkelaitos
- toimitusjohtaja, professori Paavo Hohti, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry
- toiminnanjohtaja Eeva Rantala, Tieteentekijöiden liitto TTL
- säveltäjä Riikka Talvitie, Suomen Säveltäjät ry
- toiminnanjohtaja Raimo Söder, Teatteri- ja Mediatyöntekijät ry
- toiminnanjohtaja Petra Havu, Suomen Taiteilijaseura.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan lainmuutoksia, joilla parannettaisiin ja selkeytettäisiin apurahalla työskentelevien sosiaaliturvaa.

Ehdotetuilla lainmuutoksilla apurahansaajat saatettaisiin apurahalla työskentelyn osalta maatalousyrittäjän eläkelain mukaisen lakisääteisen ansiosidonnaisen eläketurvan ja kuntoutusetuuksien piiriin. Apurahansaajan eläketurva määräytyisi hänelle vahvistetun vuosityötulon

perusteella samalla tavoin kuin maatalousyrittäjällä.

Apurahansaajat otettaisiin maatalousyrittäjän eläkelain mukaisen eläkevakuutuksen perusteella myös maatalousyrittäjän eläkelain mukaiseen lakisääteiseen ryhmähenkivakuutukseen. Apurahansaajat saatettaisiin myös maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaisen lakisääteisen työtaturmavakuutuksen piiriin.

Apurahansaajat pääsisivät heille maatalousyrittäjän eläkelain mukaisesti vahvistetun työtu-
lon perusteella myös sairausvakuutuslain mu-

kaisten ansiosidonnaisten päivärahaetuuksien ja
Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahan piiriin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sivistysvaliokunta on tutkinut asiaa vain toimi-
alaansa koskevilta osin. Valiokunta ei siten ota
kantaan esimerkiksi järjestelmän tekniseen to-
teuttamiseen maatalouseläkejärjestelmässä.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksessä to-
dettuun siitä, että apurahalla taiteellista toimin-
taa harjoittavat tai tieteellistä tutkimusta tekevät
henkilöt ovat sosiaaliturvan järjestämisen kan-
nalta muuta väestöä huonommassa asemassa.
Apurahoilla tehdään mittava määrä yhteiskun-
taa hyödyttävää tieteellistä tutkimusta ja taiteel-
lista työtä. Lainsäädännön puutteellisuudesta
johtuu, että osa apurahalla työskentelevistä on
sairauden, raskauden, vanhuuden ja perhe-eläke-
turvan osalta ainoastaan lakisääteisen vähim-
mäisturvan piirissä. Tätä tilannetta ei voida pi-
tää tyydyttävänä.

Epäkohtana on ollut myös se, että samassa tie-
teellisessä tutkimusryhmässä voi olla sosiaali-
turvan osalta hyvin eri asemassa olevia tutkijoi-
ta. Osa ryhmään kuuluvista tutkijoista voi kuu-
lua työ- tai virkasuhteisina lakisääteisen ansio-
sosiaaliturvan piiriin, kun taas osa ryhmän tutki-
joista voi kuulua sosiaaliturvan vähimmäismää-
rän piiriin apurahalla työskentelynsä vuoksi,
vaikka ryhmän tutkijat muilta osin olisivat sa-
manlaisessa tutkija-asemassa.

Apurahansaajien eläketurvan osalta puuttee-
na on pidetty sitä, ettei apurahansaajille yleensä
kartu lakisääteistä työ- tai yrittäjäeläkettä apura-
halla työskentelyn ajalta, koska apurahalla tehty
työ ei useinkaan täytä lakisääteisen työeläkeva-
kuutuksen piiriin kuulumisen ehtona olevaa an-
siotyön vaatimusta. Työntekosuhteen oikeudel-
lista luonnetta määriteltäessä työsuhteen ja yrit-
täjätoiminnan tunnusmerkit jäävät täyttymättä.
Valtion taiteilija-apurahojen eläketurvassa on-
gelmana on, ettei työskentelyapurahatuloon si-

dottua ansioeläkettä kartu alle viisivuotisista
valtion taiteilija-apurahoista.

Sivistysvaliokunta on useissa yhteyksissä vii-
me vuosina kiirehtinyt toimenpiteitä apurahan-
saajien sosiaaliturvan parantamiseksi (esim.
SiVL 12/2006 vp — K 4/2006 vp ja SiVL 1/2007
vp — VNS 1/2007 vp). Valiokunta pitääkin hal-
lituksen esitystä saamansa selvityksen perusteel-
la apurahansaajien kannalta välttämättömänä.

Taiteilijoiden sosiaalista ja taloudellista ase-
maa on pitkään selvitetty ja valmisteltu. Ns.
TAISTO-toimikunnat selvittivät ja tekivät lu-
kuisia ehdotuksia, jotka liittyvät taiteilijoiden
sosiaalisen ja taloudellisen aseman parantami-
seen ja muun muassa sosiaaliturvaan ja verotuk-
seen liittyvien kysymysten ratkaisemiseen. Va-
liokunta on muun muassa taiteilijoiden osalta
kiirehtinyt toimenpiteitä taiteilijoiden työoikeu-
dellisen aseman selkeyttämiseksi sekä työllisty-
misedellytyksiä ja sosiaaliturvaa parantaviksi
toimenpiteiksi niin, että ratkaisulla voidaan luo-
da taiteilijoille tasavertainen asema muihin am-
mattiryhmiin verrattuna, ja niin, että eri taiteen-
tekijöiden työn erityispiirteet huomioidaan. Val-
mistelun kuluessa apurahansaajien eläke- ja so-
siaaliturvan järjestämiseksi on esitetty useita
vaihtoehtoisia malleja. On hyvä, että nyt käsitte-
lyssä oleva hallituksen esitys on valmisteltu laa-
japohjaisesti apurahansaajia kuullen ja että mu-
kana ovat myös tieteen tekijät.

Asiantuntijakuulemisen perusteella ongel-
maksi hallituksen esittämässä mallissa jää aino-
astaan se, että sosiaaliturvan piiriin päästäkseen
tulisi apurahalla työskennellä yhdenjaksoisesti
vähintään neljä kuukautta. Valiokunta kiinnittää
huomiota siihen, että esimerkiksi esittävän tai-
teen tekijöillä on paljon apurahoitettua projekti-
työskentelyä, jossa projektin pituus taiteen eri-
tyispiirteistä johtuen jää väistämättä alle neljän
kuukauden mittaiseksi. Esimerkiksi tanssipro-

duktiolle on tyypillinen kaari 2—3 kuukautta harjoitusten alkamisesta. Sama koskee puheteatteria kokeellisen tuotannon ja tilapäisesti koottujen ryhmien osalta. Apurahansaajille työskentely tällaisella kentällä on usein koko heidän uransa tai ainakin merkittävä osa sitä. Teatteri- ja tanssikentälle nämä ryhmät tuottavat tärkeää uudistavaa ja kokeellista tuotantoa ja ovat taiteemme elinvoimaisuuden kannalta merkittävää toimintaa. Toisaalta kysymys on eri ryhmien välisestä tasa-arvoisesta kohtelusta. Tilanne on vastaava tieteen tekijöillä. Osa tutkijoista saa apurahansa useista eri lähteistä, jolloin saman vuoden aikana yksi tutkija voi saada esimerkiksi neljä kolmen kuukauden mittaista apurahaa.

Edellä todetun perusteella sivistysvaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa mietintöönsä lausuman, jossa eduskunta edellyttää hallituksen selvittävän mahdollisuudet laajentaa apurahansaajien vakuutusvelvollisuutta siten, että neljä kuukautta lyhyemmät apurahakaudet voitaisiin laskea yhteen. Kun tällaisten apurahajaksojen yhteenlaskettu aika on vähintään neljä kuukautta ja ne ylittävät vaadittavan työtulon, ne oikeuttaisivat samaan sosiaaliturvaan kuin vähintään neljä kuukautta pitkät apurahajaksot oikeuttavat.

Valtion taiteilija-apurahat. Hallituksen esitys sisältää myös taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen. Siinä esitetään nykyisten 50 kohdeapurahan muuttamista valtion taiteilija-apurahoiksi. Muutos selkeyttää järjestelmää.

Valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää myös se, että valtion vuoden 2009 talousarvios-

sa esitetään taiteilija-apurahoja sekä näyttökorvausapurahoja korotettavaksi eläkevakuutusmaksuja vastaavalla summalla eli 1,1 miljoonalla eurolla. Tämän johdosta apuraha voidaan maksaa sosiaaliturvan rahoittamiseksi suurempana, jolloin apurahansaajan käteen jäävä osuus ei pienene. Kun verovapaan apurahan suuruus on sidottu valtion taiteilija-apurahan suuruuteen, johtaa korotus myös verottoman apurahan suuruuden nousemiseen, mikä osaltaan helpottaa säätiöiden ja rahastojen myöntämien taiteen ja tieteen apurahojen nostamista korvaamaan apurahan saajien sosiaaliturvan rahoitusta.

Valiokunta kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota vielä siihen, että lain nimi-ke ei nykymuotoisena vastaa enää lainmuutosten jälkeen lain sisältöä.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että lakiehdotukset hyväksytään ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (Valiokunnan lausumaesitys):

Eduskunta edellyttää hallituksen selvittävän mahdollisuudet laajentaa apurahansaajien vakuutusvelvollisuutta siten, että neljä kuukautta lyhyemmät apurahakaudet voitaisiin laskea yhteen, jolloin ne oikeuttaisivat samaan sosiaaliturvaan kuin yksittäinen vähintään neljä kuukautta pitkä apurahajakso oikeuttaa.

SiVL 13/2008 vp — HE 92/2008 vp

Helsingissä 10 päivänä lokakuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Mikaela Nylander /r
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Tuomo Puumala /kesk
	Paavo Arhinmäki /vas	Leena Rauhala /kd
	Timo Heinonen /kok	Tommy Tabermann /sd
	Sampsa Kataja /kok	Mirja Vehkaperä /kesk
	Sanna Lauslahti /kok	vjäs. Pertti Virtanen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.